

ЩЕРБИНА ВЕРОНІКА АНДРІЇВНА

студентка міжнародно-правового факультету Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

МАРИНІВ ІВАННА ІГОРІВНА

кандидат юридичних наук, доцент кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

УДК 341.244

DOI 10.37772/2518-1718-2021-4(36)-8

ТИМЧАСОВЕ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Стаття присвячена питанню тимчасового застосування міжнародного договору як одного з основоположних інститутів міжнародного права. У роботі досліджується необхідність тимчасового застосування міжнародних договорів. Було приділено увагу працям вчених-правознавців, які розглядали дане питання, проаналізовано їхні роботи та висновки щодо розглядуваного питання. Авторами проаналізовані формулювання статті 25 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року щодо тимчасового застосування міжнародних угод. Було розглянуто її правові аспекти та недоліки. Авторами підсумовано, що інститут тимчасового застосування міжнародних договорів є одним із ключових у праві міжнародних договорів, який дозволяє сторонам за необхідності терміново вирішити проблеми співробітництва.

Ключові слова: міжнародний договір, право міжнародних договорів, тимчасове застосування, дія в часі норм міжнародних договорів, набуття чинності міжнародно-правовим договором.

Постановка проблеми. На сьогодні проблему тимчасового застосування міжнародних договорів можна назвати актуальною. Не випадково вона стала об'єктом уваги Комісії міжнародного права Організації Об'єднаних Націй, завданням якої є розробка найважливіших проблем міжнародного права.

Крім того, вищезазначений допоміжний орган Генеральної Асамблеї ООН визнав необхідність аналізу тимчасового застосування міжнародних договорів, потребу у прогресивному розвитку і кодифікації міжнародного права стосовно розглядуваної у цій статті теми [1, с. 110]. Тимчасове застосування міжнародних договорів – один з основоположних інститутів міжнародного права, що сприяє реалізації базового принципу міжнародного права, передбаченого Статутом ООН – принцип співробітництва [2, с. 394].

О.В. Київець підтверджує, що практика тимчасового застосування міжнародних договорів характерна для всіх сфер міжнародного співробітництва [2, с. 388]. Насамперед базове питання сучасного права міжнародних договорів – це вступ міжнародного договору в дію та можливість тимчасового застосування [2, с. 388].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти проблеми тимчасового застосування міжнародних договорів знайшли своє відображення переважно у працях І. І. Лукашука [3], О. В. Київця [2], О. В. Пушняка [4], І. І. Маринів [5], Т. Лебера [6].

Мета статті – охарактеризувати правовий інститут тимчасового застосування міжнародних договорів, визначити причини його застосування.

Виклад основного матеріалу. Перш за все слід зазначити, що загальні рамки часового застосування встановлюються ст. 25 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. Саме питання про тимчасове застосування міжнародного договору виникає у тому випадку, коли вступ його в силу вимагає виконання певних, можливо, довготривалих (необхідність схвалення парламентом) внутрішньодержавних процедур, у той час як держави, що підписали договір, взаємно зацікавлені у скорішому введенні договору або окремих його частин у дію [1, с. 110–111]. У зв'язку з цим виникає питання стосовно правової природи та правових наслідків домовленостей щодо тимчасового застосування міжнародних договорів [1, с. 111].

У правовій доктрині відсутнє однакове розуміння того, що є тимчасове застосування міжнародного до-

говору. У Віденській конвенції про право міжнародних договорів, укладеної у Відні 23 травня 1969 (далі – Віденська конвенція), відсутня дефініція поняття тимчасового застосування міжнародного договору, а стаття 25 Конвенції не раз піддавалася критиці за те, що вона важка для розуміння і їй бракує юридичної точності [7]. Суперечки стосовно можливості застосування ст. 25 щодо ряду міжнародних договорів досі не припиняються серед науковців, а це зумовлює певні обставини, через які ефективність таких договорів зменшується [2, с. 383].

Необхідно відмітити, що з формулювань ст. 25 Віденської конвенції про право міжнародних договорів випливає, що держави мають можливість на свій розсуд узгодити модель тимчасового застосування договору [1, с. 114].

Крім того, у Віденській конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. вказується, що договір або частина договору застосовуються до набрання договором чинності, якщо:

- 1) це передбачається самим договором;
- 2) держави, які брали участь у переговорах, домовилися про це в якийсь інший спосіб (п.1, ст. 25) [8].

Крім того, у цій статті було зазначено: якщо в договорі не передбачається інше або держави, які брали участь у переговорах, не домовилися про інше, тимчасове застосування договору або частини договору щодо держави припиняється, коли ця держава повідомить інші держави, між якими тимчасово застосовується договір, про свій намір не стати учасником договору (п. 2, ст. 25) [8].

Принагідним вважаємо зазначити, що у ст. 25 Віденської конвенції було закріплено: за умови, якщо домовленість стосовно тимчасового застосування є чинною, воно має такі ж правові наслідки, що й будь-яка інша міжнародна угода, та як така підпадає під дію принципу *pacta sunt servanda* [1, с. 111].

Про можливість тимчасового застосування згадано і у ст. 27 Закону України «Про міжнародні договори України» [9]. Це означає, що договір або його частина можуть діяти до того, як сторони договору вчинять всі дії, необхідні для набуття цим договором чинності, передбачені внутрішнім законодавством кожної держави. Тимчасове застосування допускається, якщо це передбачається самим договором, або якщо держави, які брали участь у переговорах, домовилися про це в якийсь інший спосіб. У міжнародних договорах України часто встановлюється тимчасове застосування їх норм [4, с. 323]. Наприклад, Угода про створення зони вільної торгівлі від 15.04.1994 р., Угода про міжнародні автомобільні перевезення між Урядом України та Урядом Королівства Іспанія від 16.06.1995 р.. Тимчасове застосування окремих договірних положень передбачене ст.486

проекту Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [4, с. 324].

Треба зазначити, що тривалі формальні процедури надання згоди держав на обов'язковість узгодженого міжнародного договору, спрямованого на дозвіл тієї чи іншої міжнародної кризи, можуть звести нанівець зусилля договірних сторін. Як приклади таких міжнародних договорів, які спрямовані на вирішення тієї чи іншої міжнародної кризи, можна навести Конвенцію Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) про оперативне сповіщення про ядерну аварію (1986), а також Конвенцію МАГАТЕ про допомогу у разі ядерної або радіаційної аварійної ситуації (1986), які були відповіддю на ядерний інцидент на Чорнобильській АЕС у квітні 1986 р. [7].

Тимчасове застосування міжнародних договорів надає можливість невідкладного вирішення питань, які є предметом відповідних договорів [7]. Терміновість – основна причина для тимчасового застосування міжнародного договору ще до його вступу в дію [2, с. 393].

До того ж тимчасове застосування використовується при невідкладній необхідності. Водночас особлива обережність необхідна щодо тимчасового застосування тих договорів, які можуть обмежувати права громадян, що були наділені попередніми договорами [1, с. 118].

Слід підкреслити, що застосування договору до того, як він вступить в дію, може призвести до ситуації, коли він взагалі ніколи не вступить в дію, або вступить у той момент, коли його вже виконано, адже сторони виконують взяті на себе зобов'язання і таким чином зникне предмет договору [2, с. 393]. Наприклад, договір між Іспанією та Міжнародним Союзом Електрозв'язку (МСЕ), що вступив у дію через рік після того, як сторони його виконали [2, с. 393].

Наступною причиною застосування розглядуваного правового інструменту є прагнення держав вжити та негайно здійснити заходи щодо зміцнення довіри. Як приклад можна навести Договір про звичайні збройні сили в Європі (1990), а також Договір до Енергетичної хартії, підписаний у Лісабоні 17 грудня 1994 року [7].

Іншою причиною може бути запобігання тимчасовим розривам у дії ряду міжнародних договорів, що послідовно укладаються і замінюють один одного, по одному й тому ж питанню. У цьому випадку тимчасове застосування покликане забезпечити плавний перехід від одного договору до наступного. Як приклад можна навести Міжнародні угоди щодо тропічної деревини 1983, 1994 та 2006 років [7].

При дослідженні теми даної статті принагідним вважаємо приділити увагу працям «батька» вітчиз-

няної науки про право міжнародних договорів І.І. Лукашука. Відомий вчений-правознавець визначав те, що в випадку тимчасового застосування договір є юридично обов'язковим для сторін. [10, с. 347].

Неодноразово І. І. Лукашук робив наголос на важливості розмежування тимчасового застосування договорів та тимчасових угод. Ці обидва підходи розглядалися як тимчасове вирішення питань, яке передбачалося у документах. Тимчасові угоди мають юридичну силу та їх часто називають “modus vivendi” [10, с. 347]. Основну правову відмінність науковець вбачав у тому, що “modus vivendi” є тимчасовим вирішенням проблеми, що не встановлює основи для майбутнього врегулювання, та не визнає його [10, с. 347].

Варто зазначити, що для реалізації інституту тимчасового застосування міжнародних договорів може бути прийнятий спеціальний закон та певні норми у внутрішньому праві (конституційні та законодавчі) [5, с. 85].

О.В. Київець виділяє основні ознаки та правове підґрунтя для тимчасового застосування договорів: створення можливості врегулювання правовідносин за неможливості повного застосування догово-

ру сторонами (потреба внесення змін до Конституцій держав-учасниць), правова сила такого договору та правові наслідки, які може мати договір, який тимчасово застосовується сторонами [2, с. 394].

Висновки. Отже, зважаючи на все вищезазначене, можна підсумувати, що по-перше, інститут тимчасового застосування міжнародних договорів є одним із ключових у праві міжнародних договорів, дозволяючи сторонам за необхідності терміново вирішити проблеми співробітництва [2, с. 394].

По-друге, держави вдаються до цього правового інструменту через декілька причин: термінове вирішення питань, які є предметом відповідних договорів; прагнення держав вжити та негайно здійснити заходи щодо зміцнення довіри; запобігання тимчасовим розривам у дії ряду міжнародних договорів, що послідовно укладаються і замінюють один одного, по одному й тому ж питанню. А в цілому тимчасове застосування здійснюється до вступу міжнародного договору у силу, коли держави ще не завершили необхідні для вступу його в силу внутрішньодержавні процедури та не виразили в міжнародному плані згоду на його обов'язковість.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Осминин Б. И. Временное применение международных договоров: практика государств. *Журнал российского права*. 2013. № 12. С. 110–121.
2. Київець О. В. Тимчасове застосування міжнародних договорів: проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2010. Вип. 2. С. 387-394.
3. Лукашук И. И. Вступление в силу и публикация международных договоров. *Безопасность Евразии*. 2004. № 3. С. 332–343.
4. Пушняк О. В. Дія в часі норм міжнародних договорів. *Форум права*. 2013. № 4. С. 322–329.
5. Маринів І.І. Співвідношення міжнародного права з внутрішньодержавним правом Республіки Польща. *Євроатлантична інтеграція України: свідомий вибір моделі безпеки*: зб. наук. ст. за матеріалами III Харків. Міжнар.-прав. Читань, присвяч. Пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова. Харків, 2017. С. 79–90.
6. Leber T. The provisional Application o Treaties. 1998. P. 82–83.
7. Лапшин И. С., Шушания Ш. С. Временное применение международных договоров как правовой способ обеспечения национальных интересов государств (к постановке проблемы). *Общество: политика, экономика, право*. 2019. № 1(66). URL: <https://doi.org/10.24158/per.2019.1.7>.
8. Віденська конвенція про право міжнародних договорів: Міжнародний документ від 23.05.1969 р. № 995_118. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU69K01.html.
9. Про міжнародні договори України: Закон України від 11.04.2021 р. № 1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>.
10. Яремчук В. В. Поняття та особливості міжнародного договору в працях І. І. Лукашука. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 342–351.

REFERENCES

11. Osminin B. I. (2013). Vremennoye primeneniye mezhdunarodnykh dogovorov: praktika gosudarstv. *Zhurnal rossiyskogo prava – Journal of Russian Law*, 12, 110–121 [in Russian].
12. Kyivets O. V. (2010). Tymchasove zastosuvannia mizhnarodnykh dohovoriv: problemy teorii ta praktyky. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs*, Issue 2, 387-394 [in Ukrainian].

13. Lukashuk I. I. (2004). Vstupleniye v silu i publikatsiya mezhdunarodnykh dogovorov. *Bezopasnost Evrazii – Safety of Eurasia*, 3, 332–343 [in Russian].
14. Pushniak O. V. (2013). Diia v chasi norm mizhnarodnykh dohovoriv. *Forum prava – Forum of law*, 4, 322–329 [in Ukrainian].
15. Maryniv I. I. (2017). Spivvidnoshennia mizhnarodnoho prava z vnutrishnoderzhavnym pravom Respubliky Polshcha. *Yevroatlantychna intehratsiia Ukrainy: svidomyi vybir modeli bezpeky: zb. nauk. st. za materialamy III Kharkiv. Mizhnar.-prav. Chytan, prysviach. Pamiati prof. M. V. Yanovskoho i V. S. Semenova – Euro-Atlantic Integration of Ukraine: Conscious Selection Selection: Proceedings of the III Kharkiv International Legal Conference*. Kharkiv, 79–90 [in Ukrainian].
16. Leber T. (1998). The provisional Application o Treaties, 82–83 [in English].
17. Lapshin I. S., Shushaniya Sh. S. (2019). Vremennoye primeneniye mezhdunarodnykh dogovorov kak pravovoy sposob obespecheniya natsionalnykh interesov gosudarstv (k postanovke problemy). *Obshchestvo: Politika. Ekonomika. Parvo – Society: Politics, Economics, Law, No. 1(66)*. URL: <https://doi.org/10.24158/pep.2019.1.7> [in English].
18. Videnska konventsiiia pro pravo mizhnarodnykh dohovoriv: Mizhnarodnyi dokument vid 23.05.1969 r. № 995_118. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU69K01.html [in Ukrainian].
19. Pro mizhnarodni dohovory Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 11.04.2021 r. № 1906-IV. (2004). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, No. 50. Art. 540. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text> [in Ukrainian].
20. Yaremchuk V. V. (2019). Poniattia ta osoblyvosti mizhnarodnoho dohovoru v pratsiakh I. I. Lukashuka. *Pravo i suspilstvo – Law and society* 4, 342–351 [in Ukrainian].

ЩЕРБИНА ВЕРОНИКА

студентка міжнародно-правового факультета
Національного юридического університету імені Ярослава Мудрого

МАРЫНИВ ИВАННА

кандидат юридических наук, доцент кафедри права Європейського Союзу
Національного юридического університету імені Ярослава Мудрого

ВРЕМЕННОЕ ПРИМЕНЕНИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ДОГОВОРОВ: ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ

Статья посвящена вопросу временного внедрения интернационального контракта как одного из основополагающих институтов интернационального права. В работе исследуется необходимость временного внедрения интернациональных договоров. Было уделено внимание трудам ученых-правоведов, которые рассматривали данный вопрос, проанализированы их работы и выводы по рассматриваемому вопросу. Авторами проанализирована формулировка статьи 25 Венской конвенции о праве международных договоров 1969 г. о временном применении международных соглашений. Были рассмотрены ее правовые аспекты и недостатки. Авторами подытожено, что институт временного применения международных договоров является одним из ключевых в праве международных договоров, дающий возможность сторонам при необходимости оперативно решить проблемы сотрудничества.

Ключевые слова: международный договор, право международных договоров, временное применение, действие во времени норм международных договоров, вступление в силу международно-правового договора.

SHCHERBYNA VERONIKA

student of the Faculty of International Law of the
Yaroslav Mudryi National Law University

MARYNIV IVANNA

PhD, Associate Professor at the European Union Law Department of
the Yaroslav Mudryi National Law University

**TEMPORARY APPLICATION OF INTERNATIONAL TREATIES:
LEGAL ASPECTS**

Problem setting. Nowadays the problem of the provisional application of treaties can be described as actual. It is no accident that it has been the subject of the attention of the United Nations International Law Commission with the task of elaborating the most important problems of international law. Furthermore, the above-mentioned subsidiary body of the United Nations General Assembly recognized the need to analyze the provisional application of treaties, the need for the progressive development and codification of international law in respect of the topic dealt with in this article.

Analysis of recent researches and publications. Aspects of the problem of provisional application of treaties are reflected primarily in the works of I.I. Lukashuk, O.V. Kyivets, O.V. Pushniak, I.I. Maryniv, T. Leber.

Target of research is to describe the legal institution of the provisional introduction of international treaties and to find reasons for its use.

Article's main body. The article is devoted to the question of the temporary use of an international treaty as a fundamental institution of international law. The study discusses the need for provisional application of treaties. Attention was paid to the works of legal academics, who had considered this issue, their works and summaries were reviewed regarding the question under consideration. The author analyzed the formulations of the article 25 of the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties. Legal aspects and shortcomings were considered. First of all, it was noted that there is no definition of the temporary application of international treaties in the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties and article 25 of the Convention had been criticized for being difficult to understand and lacking legal precision. In the article, the author noted that in general, the provisional use takes place before the entry into force of the treaty, when countries have not yet completed the necessary internal state procedures for its entry into force and have not internationally expressed consent to be bound. The author also stressed that the application of the treaty before it enters into force or will enter in the moment when it is implemented, the parties will address to their commitments and thus the object of the treaty would disappear. The author highlighted another legal aspect of the international legal institution under consideration is that, in order to implement the institution of provisional application of treaties, A special law and regulations may be enacted in domestic law (constitutional and legislative). What is more, the author mentioned that it is appropriate to devote attention to the work of the father of the national science on the law of international treaties I.I. Lukashuk.

Conclusions. The author concluded that the institution of the provisional use of treaties is one of the key institutions in the law of treaties enabling the parties to urgently address cooperation issues. Another conclusion of the author of this article is that countries resort to this legal instrument under consideration for several reasons: urgent resolution of issues to which the relevant treaties apply; the desire of countries to adopt and immediately implement confidence-building measures; preventing time gaps in the operation of a number of international treaties, which have been successively adopted and replace each other on the same subject.

Key words: international treaty, law of treaties, temporary application, validity of the rules of international treaties, treaty in force.

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Щербина В. А., Маринів І. І. Тимчасове застосування міжнародних договорів: правові аспекти. *Право та інновації*. 2021. № 4 (36). С. 58–62.